

מאמר ארבע פרשיות

הרב חיים

בירושלמי שקלים (פ"א סוף ה"ג) כל העובר על הפקודים, רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר כל דעבר בימא. וחורנא אמר כל דעבר על פקודיא. ויעו"ש שהלכה כמ"ד כל דעבר בימא. והדברים סתומים, מה ענין קריעת ים סוף למחצית השקל? אך הענין פשוט ע"פ דברי בעה"ט בפרשת קי"ס (שמות י"ד ט"ו) "בזכות בקע לגולגולת נבקעו המים". (יש להוסיף רמז לזה, "ברוח קדים עזה" ר"ת בקע). אבל הא גופא צריך ביאור.

והנה עוד כתב שם בעה"ט "בזכות ויבקע עצי עולה נבקעו המים".* וכמובן גם זה צריך ביאור.

במדר או"ח סי' תכ"ח כתב סימן לקביעת המועדים: 'א"ת ב"ש ג"ר וכו' ו"פ'. פירוש: ביום א' של פסח יחול לעולם באותו יום בשבוע גם ת"ב. וביום שני יחול שבועות. וביום ג' ר"ה וכו'. והנה ז"ע' לא הזכיר הטור. אבל באמת ישנו גם ז"ע' והוא "עצים". דהיינו, באותו יום שחל בו שביעי של פסח יחול לעולם יום ט"ו באב, שהוא חג עצי המערכה כמבואר בגמ' סוף תענית. וכפי הנראה יש איזה קשר בין שני החגים הללו.

והענין הוא כי הנה מבואר במדרשים ובזוהר פרשת בשלח, כי קי"ס היה גילוי מיוחד של חסד עליון לפנים משורת הדין. וזהו בעצם הטעם לקטרונו של שר של מצרים בשעת קי"ס "הללו עו"ז והללו

עו"ז" (פדר"א), ולמה נתעורר לקטרג רק כעת ולא בכל י"ב חודש של משפט המצריים בעשר המכות? אלא, אותו משפט היה כביכול מחויבותו של הקב"ה, שהתחייב בבית בין הבתרים "וגם את הגוי אשר יעבדו הן אנכי ואחרי כן יצאו וגו'". משא"כ נס קי"ס היה תוספת מחוץ למסגרת המחויבות, ומשום כך היה קטרוג עליו. אלא שהיה מצד מדת החסד העליונה של י"ג מדה"ר שנאמר עליהם "וחנותי את אשר אחזק" אע"פ שאינו הגון (ברכות ז' א'). נחה הוא הפשט הפשוט במדרש פליאה "הים ראה וינוס. מה ראה? ברייתא דרבי ישמעאל ראה". ונתחבטו ספרי הדרוש בכונתו. ולפי האמור כונתו פשוטה, שיי"ג מדה"ר הם הם שעמדו להם לישראל בקי"ס. וידועים דברי הרמ"ע מפאנו (ומקורו ברוקח סי' רכ"א) שיי"ג מדות דברייתא דרבי ישמעאל שהתורה נדרשת בהן, הן כנגד י"ג מדה"ר. והנה בכל כי האי גוונא, שהקב"ה עושה חסד עליון לפנים משורת הדין, קיימת סכנה שהדבר לא יהיה בר קיימא. וכמו שמפורש בירושלמי (חלה פ"ב ה"א) גבי ירבעם בן יואש שכתוב בו (מ"ב י"ד כ"ד) "ירעש הרע בעיני ה'", לא סר מכל חטאות ירבעם בן נבט אשר החטיא את ישראל. הוא השיב את גבול ישראל מלבוא חמת עד ים הערבה וגו'. כי ראה ה' את עני ישראל מורה מאד, ואפס עצור ואפס עזוב, ואין עוזר לישראל, ולא דיבר ה' למחות את שם ישראל מתחת השמים, וישעם ביד ירבעם בן יואש". ואמרו על זה

חטה נקיה כפרי העץ.

א. ויש רמז נוסף שקי"ס היה בזכות אברהם, בשירת הים, ימינך ה' נאדרי בכח ימינך ה' תרעץ אויב. ימינא דאברהם, וכתוב נטית ימינך תבלעמו ארץ ר"ת איתן רמז לאיתן האורחי זה אברהם (כ"ב ט"ו א').

ב. ודמנן נפסד"ל ספ"ב דנעי לאוקיר דיקניה. וכנודע שהם י"ג מ"ד כמפורט שם נפ"ב, ונעלה הם ה' פאות דמנן פ"ג דמכות (כ' א'). והענין, כי מנחם המלך מתחלק ליי"ג מדה"ר. ואילו מנחם הדין מתחלק לה' פאות. פאה צניח' אלהים. והנה שנות גלות מנחם היו מ"ל כמנחם ה"פ אלהים שהם ה' פאות האקן, וע' שנות גלות נכל כנגד נקוד אלהים, ואילו גלות אדום היה לכה"פ ז"ל עק"ב שנה מדלמרי צמ' (סנהדרין ז"ל א'), שהם ז"פ פאה כנגד פאות האקן.

דכו"ע בשבת ניתנה תורה לישראל. כי במ"ת הרי חזרו ישראל למדרגת אדה"ר קודם החטא. ולפי המבואר בדברינו יש להוסיף, שחזרו למדרגתו שהיה זוכה לה ביום שבת אלמלא חטא בעה"ד (שחטא העגל הוא כענין חטא עה"ד). דהיינו, להיות בבחינת אדם בפועל. ואזי היה לחמו המביאו לידי דעת, דהיינו החטה, מוכן לו כפרי עץ בלא טורח וצער, ודו"ק.

ובספר צדקת הצדיק דריש קרא השם גבולך שלום חלב חטים ישיביעך על חג השבועות שניתנה בו תורה שנאמר עליה וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך. ומקריבין בו שתי הלחם מחטים ע"ש. והנה וכל בניך למודי ה' ר"ת יובל, שכן יום חג השבועות שהוא יום החמשים הוא מסוד היובל שנת החמשים שהיא עלמא דיובלא עלמא דחירו (ועמש"כ בזה במאמר תורת א"י). וכשיזכו לזה, אזי חלב חטים ישיביעך, פי,

בירושלמי שם, יותר ממה שכיבש יהושע כיבש זה וכו'. ימים קלים עשו ישראל באותה הארץ. והיינו, כי מכיון שהיה זה חסד מיוחד לפנים משורת הדין לא היה בר קיימא^א. והואיל וכך, מה תקנה יש לדבר שנס קיי"ס לא יהא אפיזודה חולפת אלא ישארו האור והחסד שזכו לו בני קיימא? תקנה פשוטה יש לדבר.

כי הנה כבר כתבו הספרים יסוד, שישנה לפעמים הנהגה הנראית לכאורה כ"שורת הדין" אבל באמת כל כולה מיוסדת על הנהגת "לפנים משורת הדין". והמשילו משל יפה לדבר. משל ללוח ציונים של ביי"ס למפגרים, שלכאורה הרי הוא מסודר וקפדני כדרך לוח ציונים של שאר בתי הספר, אבל באמת הוא מיוסד כל כולו על מדת "לפנים משורת הדין". וכך עלינו להבין גם להיפך, כי ישנה לפעמים הנהגה הנראית לכאורה כלפנים משורת הדין, ובאמת היא מיוסדת על שורת הדין. דהיינו, המתנהג עם אוהבו וקרובו בשורת הדין יש בזה משום עוות הדין. שורת הדין מחייבת להתנהג עם אוהב וקרוב לפנים משורת הדין. וכמאמר רז"ל "אהבה מקלקלת את השורה".

בעקידת יצחק (בראשית כ"ב ג') פירש רש"י וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו "שאהבה מקלקלת השורה". ומשום כך מבקשים אנו בתפילותינו שבזכות עקידת יצחק "יגולו רחמין על מדותיך ותתנהג עמנו במדת החסד ובמדת הרחמים", "ותיכנס עמנו לפנים משורת הדין". מעתה הרי מובן מה שכתב בעה"ט בזכות ויבקע עצי עולה דאברהם

היה נס קיי"ס בבחינת "שורת הדין" ולא בבחינת "לפנים משורת הדין". ומגיע לו להיות בר קיימא^א.

מעשה יובן גם הקשר בין יום ט"ו באב, יום חג העצים, לבין יום קיי"ס^א. כי הנה בריש פרשת צו (ו' ה') כתיב: "וביער עליה הכהן עצים בבוקר בבוקר, וערך עליה העולה (פירש"י עולת התמיד) והקטיר עליה חלבי השלמים". ופירש"י עליה, על עולת הבוקר השלם כל הקרבנות כולם. והיינו, שכל הקרבנות כולם נטפלים לעולת התמיד, וכל ענין מערכת העצים מתייחס אליה. ומשום כך באמת הצריכה התורה לייחד שני גזרי עצים במיוחד לקרבן התמיד (וימא כ"ו ב'). ומבואר במדרשים שקרבן התמיד בא להזכיר זכות עקידת יצחק. וכן מפורש במשנה רפ"ד דתמיד, לא היו כופתין את הטלה אלא מעקידין אותו, ובגמ' שם (ל"א ב') כעקידת יצחק בן אברהם. נמצא ענין עצי המערכה מזכיר זכות "ויבקע עצי עולה" דאברהם.

ועיין זבחים נ"ח א' ביררו משם עצי תאנה ופירש"י בשל תאנה היו רגילין. וטעם אגדה הוא שבו היה תקנה לאדה"ר שנאמר ויעשו להם חגורות עכ"ל. ותמוה, שהרי רש"י בחומש עה"פ הוזה כתב, הוא העץ שאכלו ממנו, בדבר שנתקלקלו בו נתקנו. א"כ מה שכתב הוא זה. ולר"ד נראה, כי תאנה בגי' אברהם יצחק, להזכיר עקדת יצחק ע"י אברהם.

ועד"ז ממש יובן גם המאמר השני שהביא בעה"ט, "בזכות בקע לגולגולת נבקעו המים". כי הנה בספר אוהב ישראל להרב מאפטא ז"ל, באר ענין

המזבח, ואברהם כאילו פושט ידו ולוקח המאכלת לשחות את בנו ע"כ).

ה. עיין בסוטה (ל"ו א') דשבט בנימין קפץ וירד לים תחלה. ונראה דמשום כך זכה והותר לבא בקהל ביום ט"ו באב (תענית ל' ב').

(מיהו מה דאמרין התם בגמ' תענית, בין טעמי יום ט"ו באב שהוא יו"ט, משום שהוא יום שביטל הושע בן אלה פרוסדאות שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל תמוה מאד. דהא אמרין בגיטין (פ"ח א') ואעפ"כ לא עלו ישראל לרגל. אמר הקב"ה אותן שנים שלא עלו ישראל ילכו בשבי. א"כ לשמחה מה זו עושה רצע"ג. ושמא י"ל, דעצם ביטול הפרסדאות היה בו משום רמז ואתחלתא לקיום נבואת יחזקאל (ל"ז) בפרשת העצים, ולא יהיו עוד לשני גרים ולא ייחצו עוד לשתי ממלכות. עיין מה שהארכתי בזה בדרוש לפרשת ויגש).

ג. בבמדב"ר ר"פ פינחס, אמר הקב"ה, כדן הוא שיטול שכר, פי' דבכל המצות השכר אינם אלא מתנת חסד חנם וכמשה"כ (תהלים ס"ב י"ג) ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו. כי הממלא חובתו לא מגיע לו פרס. משא"כ פינחס שעשה מצוה שאינה חיוב שהרי היא הלכה ואין מורין כן. ועוד, שמסר נפשו על מה שע"פ דין אינו חייב למסור את הנפש. א"כ מגיע לו השכר כדן (וכבר כתבנו כן בריש מאמר התורה והמצות ע"ש). והואיל כן, שהשכר מגיע לו בשורת הדין, והיתה לו ולזרעו אחרי ברית כהונת עולם, שתהיה בת קיימא לעולם.

והאלשיך דרש, אלהים יחננו ויברכנו (תהלים ס"ו ב') פי' אם גם מדה"ד תסכים לחוננו ולברכנו, אזי יאר פניו אתנו סלה, תהיה הארת הפנים בת קיימא לעולם וק"ל. ד. (ובמכילתא פ' בשלח עה"פ מה תצעק אלי, ריה"ג אומר, כבר היה הר המוריה נעקר ממקומו, ומזבחו של יצחק הבנוי עליו ומערכתו הערוכה עליו, ויצחק כאילו עקוד ונתן על גבי

מצוות מחצית השקל, בהקדם מה שמבואר בדברי רז"ל בכ"מ, שענין המשכן היה בבחינת נישואין כביכול בין הקב"ה וכנס"י. והנה בנוהג שבעולם כשעושים שידוך וכותבין תנאים, כותבין "הוצאות החתונה על שני הצדדים". כך הקב"ה אומר לישראל תנו אתם מחצית ההוצאות, ואילו המחצית השנייה על הקב"ה, כביכול. וממשיך שם עוד האהוב ישראל ואומר, שזהו גם ענין (שמות כ"ד ה) "ויקח משה חצי הדם וישם באגנות וחצי הדם זרק על המזבח". כי שנינו בפ"ד דסנהדרין, סנהדרין הייתה כחצי גורן עגולה. ובגמ' שם (ל"ז א) דאמר קרא (שה"ש ה) "שררך אגן הסהר". והיינו, כי אגן הוא כלי דמוי חצי המעגל, להורות כי יש מי שמשלים את המחצית השנייה, וכמו שכתוב "אלהים ניצב בעדת אל"י, והנה הדברים האלו יש בהם עומק רב (ועי' ז"ח ר"פ תשא) וכמו שיתבאר.

כ"י הנה הרמב"ם בריש הלכות ממרים כתב, בית דין הגדול שבירושלים הם עיקר תושבע"פ והם עמודי ההוראה, ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל. וז"ל הקצה"ח בהקדמתו, כבר אמרו בגמ' (גיט' ס' ב) לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל-פה, שנאמר "כי על פי הדברים האלה כרתי עמך ברית ואת ישראל" (ופירש"י על פי על שבעל פה). והיא כריתת הברית והאהבה הנפלאה שנתן לנו

תושבע"פ במתנה גמורה ממדבר מתנה כפי הכרעת החכמים. ואמרו בגמ' תורה רובה בע"פ ומיעוטה בכתב, שנאמר "אכתוב לו רובי תורתך כמו זר נחשבו". והיינו, דאם היה הכל בכתב מיד ה' עלינו השכיל, אנחנו כמו זר נחשבנו, כי מה לשכל האנושי להבין בתורת ה'. אבל בתושבע"פ משלנו היא. וקודם לכן הביא הקצה"ח מאמר הזוהר בראשית (ד' ב) על הפסוק (ישעיה נ"א ט"ז) "ואשים דברי בפך וגו' לנטוע שמים וליסוד ארץ ולאמר לציון עמי אתה". ואיתא שם בזוהר, אל תקרי עמי אתה (בפתח), אלא עמי אתה (בחיריק) למהוי שותפא עמי, מה אנא במלולא דילי עבדית שמים וארץ, אופי הכי את. וע"ש בקצה"ח הביא מדרשות הר"ן (ירוש' י"א) וז"ל, שאם הסכימו היפך האמת, תדע זה ע"י בת קול או נביא, אין ראוי שנסור מהסכמת החכמים וכו'. וכתב ע"ז הקצה"ח וז"ל, ובזה יובן הא דאיתא בזוהר מחידושי דאורייתא דבורא ארץ חדשה. ומי יבא אחרי המלך את אשר כבר עשהו, ולחדש דבר מעתה. והכל ברא הקב"ה חוץ מן השקר וכו'. אבל הקב"ה בחר בנו ונתן לנו את התורה כפי הכרעת השכל האנושי אע"פ שאינו אמת. וא"כ המחדשו הוא חידוש גמור רק שיהיה אמת בהכרעת השכל האנושי. וזהו שהראה הקב"ה למשה כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, כי נתחדשו הדברים ע"פ התלמיד המחדשו, עכ"ל.

ותקתהו", שקנתה שדה מוכן. משא"כ בכרם כתיב, "מפרי כפיה נטעה כרם".

מיהו גם בלשכת הגזית שנמשלו לאגן הסהר משום שאלהים נצב בעדת אל נקראו בשם סהר, שהוא הטבור. שכריתת הטבור מסמלת עצמאותו של התינוק וביטול התלות באמו. וה"נ העניק השי"ת עצמאות לסנהדרין וכדלקמן.

והנה חג הסוכות מתייחד משאר הרגלים בזה. שמלבד היותו סיום מערכת ג' הרגלים, הרי הוא גם סיום מערכת ימי הדין והמשפט. וביארנו בזה במ"א את הפסוק "ויהי בשלם סוכו", כי אמרו רז"ל, ירושלים שמה מורכב משני שמות, יראה ושלם. וביארנו שבג' רגלים כתיב "יראה כל זכורך וגו'" ועל שם זה נקראת יראה, וכמראה"כ "ששם עלו שבטים וגו'". ואילו שלם היא שלום ע"ש "ומשפט שלום שפטו בשעריכם". ואמרו רז"ל כשיש דין למטה אין דין למעלה. ולכן מודגש בחג הסוכות שם שלם של ירושלים, וכמראה"כ "כי שם ישבו כסאות למשפט וגו'". וא"כ, לאחר שגלתה סנהדרין מירושלים, סד"א שאין לחוג את חג הסוכות, הואיל ואינו בשלמות עניינו. ע"ז אמרה תורה, "חג הסוכות תעשה לך", בין "באספך מגרנך", דהיינו, כשהסנהדרין בבחינת גורן. ובין "מיקבך". דהיינו, כשסנהדרין הם בבחינת יקב וכרם.

ו. במסכת סופרים פ"ח ה"ט, בקידוש החודש מברכים, אשר בעגולה גידל דורשים. הורם ולמדו זמני חדשים. ופירשו המפרשים "בעגולה", על שם שסנהדרין היו יושבין בלשכת הגזית כחצי גורן עגולה. אבל לשון עגולה הרי משמע עגולה שלמה ולא חצי עגולה. על כן נראה, דלא קאי אישיבת סנהדרין בלשכת הגזית. אלא על ישיבתן בכרם ביבנה, שאז נמשלו למחול הכרם (כלאים פ"ג מ"א), שהיא עגולה שלמה.

והענין הוא כי ביבנה הרי לא היה מי שישלים את חצי המעגל, שהרי לא ישבו בשכנו של מקום. והוטלה עליהם כל העגולה. א"כ סד"א שנעזבו ע"י השי"ת לגמרי לנפשם. קמ"ל שאינו כן, אלא אפילו בעגולה הקב"ה גידל דורשים והורם ולמדו זמני חדשים.

והנה גורן הוא אחר גמר כל מלאכת התבואה. משא"כ בכרם עומדים בהתחלה, כשהענבים עדיין במחזור, וכל העבודות של היין עדיין לפנינו. וכך היה מצד הסנהדרין ביבנה. שהועמס עליהם להעמיד הדת על תלה לאחר חורבן הבית. ולסדר חייהם הרוחניים של ישראל במתכנתם החדשה. שמשום כך הרי חידשו הרבה גזירות ותקנות.

ורמז הדבר בפרשת אשת חיל (משלי ל"א), "וזממה שדה

שכר על כך. והרי אנו אם נעשה כדברי ר"א נתחייב כמה סקילות על זה. אלא על דעת כך ניתנה תורה. ועיין מכות י"א א' אמר רב חזינן להו לתפילין דבי חביבי (רבי חייא) דתפירי בכיתנא. ולית הלכתא כוותיה. ואטו היה רבי חייא הגדול קרקפתא דלא מנח תפילין ח"ו? אלא, כשרבי חייא הניחן היו אלה תפילין דמרי עלמא, ואילו אנחנו אם נבוא להניחן הרי שנהיה פושעי ישראל בגופן. (וע"ע בריטב"א עירובין י"ג בשם חכמי צרפת על ענין אלו ואלו דא"ח).

וזהו עומק דברי האוהב ישראל על מחצית השקל שהוא רומז על ברית השותפות שכרת הקב"ה עם ישראל על תושבע"פ. (ויש לפרש בזה בדרך רמז מזמור ח' בתהילים, שהוא לפי גירסת הגר"א שיר של יום לחג שמח"ת, "ה' אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ, אשר תנה הודך על השמים", שדרשהו חז"ל (שבת פ"ח ב') על קטרוג מלאכי השרת במ"ת, וכבר פירשו המפרשים, שהקטרוג היה על דבר זה שהקב"ה מסר השליטה על התורה לתחתונים, וע"ז קטרגו "מה אנש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו". והנה שקל בגי' ת"ל, ומחצית מספר זה בגי' אדיר. והו' שקטרגו, "מה אדיר שמך בכל הארץ", מה ענין המחצית שהורדת לארץ, "אשר תנה הודך על השמים" ולא על הארץ. וכי יאות הדבר ש"מפי עוללים ויונקים" צעירי תלמידי חכמים "יסדת עוז", ואין עוז אלא תורה (עיין זבחים קט"ז א' ודר"ק).⁵

ולמה באמת לא נתקבלה טענתם?

כי הנה האהבה הזאת הגלומה בתושבע"פ הודית היא. שהקב"ה גילה בה אהבתו לישראל, ואילו ישראל מגלין בה אהבתם להקב"ה. ודבר זה מתבאר בשתי פנים.

הראשון, מצד הת"ח העוסקים ועמלים בתושבע"פ. וכדאיתא במ"ת פ' נח באריכות ח"ל, שלא

(בקצה"ח שם כתב, וזו היא ברה"ת, אשר נתן לנו תורת אמת שיהיה האמת אתנו וכו', ודוחק. וה"ל למדרש מרגניתא, והוא מש"כ הטור בהל' קה"ת אשר נתן לנו תורת אמת זו תושב"כ, וחיי עולם נטע בתוכנו זו תושבע"פ. בתושב"כ ל' נתינה ואמת. ואילו בתושבע"פ נטיעה שפרה ורבה לנטוע שמים וגר' אע"פ שאינו אמת אלא לפי הכרעת שכל האנושי נזכה על ידה לחיי עולם בארצות החיים ודר"ק).

וידוע פירוש האריז"ל על הבקשה "ותן חלקינו בתורתך", שלכל אחד יש לו החלק המיועד ומיוחד לו לחדש בתורה, ואנו מבקשים מהקב"ה הבה לנו החלק המיועד לנו בתורתך. והרמ"ע מפאנו (מח"ד ח"ב פט"ו) פירש (זה מתאים יותר להנוסח "ושים חלקנו"), שכל ת"ח שחידש חידוש בתורה מבקש מהקב"ה שישים את מה שחידש בתוך תורתו. דהיינו שהחידוש יעשה חלק אינטגרלי מן התורה.

ובגמ' חגיגה ג' ב', דברי חכמים וגר', בעלי אסופות, אלו תלמידי חכמים שיושבים אסופות אסופות ועוסקין בתורה, הללו מטמאין והללו מטהרין וכו' כולם ניתנו מרועה אחד וכו'. אף אתה עשה אונן כאפרכסת וקנה לך לב מבין לשמוע את דברי המטמאין ואת דברי המטהרין וכו'. ובילקוט תהלים י"ב, "אמרות ה' אמרות טהורות כסף צורף בעליל לארץ מזוקק שבעתים". כל דבר ודבר שהקב"ה אמר למשה נתנה לו במ"ט פנים וכו', שנאמר "ודגלו עלי אהבה", ודגלו בגי' מ"ט. והיינו, כי דבר זה הוא גילוי אהבתו ית' לישראל שמסר להם הבעלות והשליטה על התורה וכת עמהם ברית אהבה ושותפות בתושבע"פ וכמ"ש הקצות החושן כנ"ל.

ועיין שבת ק"ל א', במקומו של ר"א היו כורתין עצים לעשות פחמין לעשות ברזל בשבת, דר"א סבר מכשירי מילה דוחק את השבת. וע"ש בגמ' שקיבלו

בית היין ודגלו עלי אהבה. יין בגימ' ע'. ודגלו בגימ' מ"ט. ובע"א יל"פ, עפ"מ דאיתא במדרש, שישראל ראו במלה"ש שהם עשירים דגלים דגלים, ובקשו בשם אלהינו נדגול. והקב"ה הסכים להם, שנאמר ימלא ה' כל משאלותיך, ועשאו דגלים. והנה ראשי הדגלים אפרים דן יהודה ראובן, ר"ת אדיר. ומלאה"ש קטרגו על זה ואמרו, מה אדיר שמך בכל הארץ. כלומר, מה ענין הדגלים בתחתונים, אשר תנה הודך על השמים. וק"ל.

ז. הדבור נמשל לכסף, כמו שכתוב (משלי י"ב) כסף נבחר לשון צדיק. והענין, כי שניהם דומים זל"ז, שעל ידם בא החיבור בין בני אדם. והדבור החשוב נמשל לכסף צורף שיש בו תרתי לטיבותא. שהוא גם חריף וגם חשיב (עיין ב"מ ר"פ הוהב).

ח. והוא שאמר "ותחסרהו מעט מאלוהים". וכתב הגר"א, מעט הם מ"ט פנים שבתורה וע' פנים שבה. מ"ט פנים בהלכה, וע' בסודות. שכן סוד בגי' ע'. והו' שכתוב בשה"ש, הביאני אל

ונתן לי משם התורה שנדרשת מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא, מנין ודגלו, ומאהבה גדולה קבלתיה, שנאמר ודגלו עלי אהבה ע"כ.

והנה כבר כתב המהר"ל, והאר"י בזה היד המלך בתחלת הלכות יסודי התורה, כי במלאכים לא מצינו אלא מדת היראה, אבל לא מדת האהבה. והואיל וכן, אין להם שייכות לתושבע"פ. ומשום כך לא נתמלאה בקשתם תנה הודך על השמים.

מערתה מבואר מש"כ בעה"ט, בזכות בקע לגולגולת, שהוא מסמל ענין האהבה בין הקב"ה לכנס"י בתושבע"פ, נבקעו המים. היינו, שנס קי"ס היה בר קיימא.

ובפרשת חיי שרה (בראשית כ"ד כ"ב) "ויקח האיש נזם זהב בקע משקלו", פירש רש"י רמז לשקלי ישראל בקע לגולגולת. ושני צמידים, רמז לשני לוחות מצומדות. עשרה זהב משקלם, רמז לעשרת הדברות שבהם. (ורמזים שני המתנות בשם יעקב, שהוא אותיות "ב קע וק"ל) ויבואר בהקדם מה שארז"ל (מגילה י"ג ב') שהקדים הקב"ה שקלים של ישראל לשקלים של המן. וצ"ב. והענין, עפ"מ שהארנו במ"א בדברי המדרש פרשת תולדות (ס"ז ד') ועקה אחת הוציק יעקב לעשו, דכתיב "כשמוע עשו את דברי אביו ויזעק ועקה גדולה ומרה עד מאוד". והיכן נפרע לו, בשושן הבירה, שנאמר "ויזעק ועקה גדולה ומרה". וביארנו עפ"ד דרשות הר"ן (ד"ה ב') וחידושי הגר"ז עה"ת, כי הנה בגמ' (נדרים ל"א א') "כי ביצחק יקרא לך זרע", "ביצחק ולא כל יצחק", וענין הברכות היה הכרעה בדבר זה מי משניהם יהיה הנבחר לברית האבות וירושת הארץ וכל היעוד כולו של עם סגולה, עשו או יעקב. ומשום כך כשזכה יעקב בברכות, אמר לו יצחק: "ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך לרשתך את ארץ מגורך אשר נתן אלוהים לאברהם". והרי רבקה היא

תמצא ותושבע"פ אצל מי שביקש עונג העולם, תאוה ונכבד וגדולה בעה"ז, אלא במי שממית עצמו עליה. שנאמר "זאת התורה אדם כי ימות באוהל". וכך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל וכו' ובתורה אתה עמל. לפי שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על התושבע"פ וכו', שהיא קשה ללמוד ויש בה צער גדול שהיא משולה לחושך, שנאמר (ישעיה ט' א') "העם ההולכים בחושך ראו אור גדול", אלו בעלי התלמוד שראו אור גדול שהקב"ה מאיר עיניהם באיסור והיתר בטמא ובטהור. ולע"ל "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו". ולא קיבלו ישראל את התורה עד שכפה עליהם הקב"ה את ההר כגיגית וכו'. וא"ת על תושב"כ כפה וכו' והלא משעה שאמר להן וכו' ענו כולם ואמרו נעשה ונשמע, מפני שאין בה יגיעה וצער והיא מעט. אלא אמר להן על התושבע"פ, שיש בה דקדוקי מצוות וכו' והיא עזה כמוות וקשה כשאר, לפי שאין לומר אותה אלא מי שאוהב הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאו, שנאמר ואהבת וגו'. ומניין אתה למד שאין אהבה זו אלא לשון תלמוד. ראה מה כתוב אחריו וכו', לפי שיש בה צער גדול ונידוד שינה, ויש מבלה ומנבל עצמו עליה, לפיכך מתן שכרה וכו' אור גדול, אור שנברא ביום ראשון שגנוז הקב"ה לעמלי התושבע"פ וכו' ע"כ.

ומאידך, יש בתושבע"פ גילוי אהבתם של ישראל לאביהם שבשמים מצד כל המן עם בני ישראל, שהם מקבלים עליהם מרות ועול הציות והשמיעה לחכמי ישראל שבכל דור ודור בדקדוקי המצוות, למרות חילוקי הדיעות שהללו מטמאין וחללו מטהרין, וכמש"נ לעיל מדברי הגמ' חגיגה, עשה אונן כאפרכסת וכו', מפני שידעו שהקב"ה מסר להם לחכמי ישראל את הבעלות והשליטה על התושבע"פ וכו"ל. וכן מפורש בשהש"ר (כ"ד) הביאני אל בית היין, הביאני הקב"ה למרתף גדול של יין, זה סיני,

ובפ' שמות (ד' כ"ב) ואמרת אל פרעה כה אמר ה' בני בכורי ישראל. פירש"י, כאן חתם הקב"ה על מכירת הבכורה שלקח יעקב מעשו. כי היה זה בחדש ניסן, כדתנן ספ"ק דעריות משפט המצרים י"ב חודש ובס"ע פ"ה כל ז' הימים היה הקב"ה מדבר עם משה וכו' וערב פסח היה ומכורין אותו לט"ו בניסן. נמצא בחדש זה ערער עשו ואמר (בראשית כ"ז ל"ז) את בכורתי לקח וק"ל. (ומה דאיתא במ"ר ס"פ שמות (ה' י"ט) עה"פ ויצאו נוגשי העם ושטריו, כיון שגזר כן הלך משה למדן ועשה ששה חדשים. ע"ש ברש"י מש"כ ע"ז).

י. בפשוטו י"ל, דמה שישאל שבאותו הדור השתחוה לצלם גרם להתעורר קטרוג חטא העגל. והרי בירושלמי פ"ב דשקלים (הובא כאן בהערה) אמרין, דשקלים מכפרים על חטא העגל. יא. והנה מעשה הברכות היה בחדש ניסן בחג הפסח כמ"ש רש"י בחומש. (וזהו הטעם שנתעורר יצחק באותו היום לומר הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי. כי אותו היום היה יום הולדתו, שהרי נולד בפסח). ולכן המן הפיל פור בחדש ניסן, ומפלתו ותלייתו היה ג"כ בחדש ניסן. וכמו"כ מחיית עמלק לע"ל תהיה ב"ד וט"ו ניסן בסוד כי י"ד על כס יה כראיתא בתק"ו.

(שה"ש א') משכני אחריו נרצח. וכמו שאמר דהמע"ה (תהלים קל"א) "ה' לא גבה לבי וגו' ולא הלכתי בגדולות ובנפלאות ממני. אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו וגו'". וכתוב (ישעיה ס"ג י"ד) "כבהמה בבקעה תרד רוח ה' תניחנו". ודבר זה תיקון הוא לחטאם של ישראל שנסתפקו (שמות י"ז ו') "היש ה' בקרבנו אם אין", שעל דבר זה בא עמלק, כמו שכתוב מיד אח"כ "ויבוא עמלק וילחם וגו'" (ומשום כך עמלק בגי' ספק). וכבר כתבו הספה"ק על הפסוק "יהי ידיו אמונה", כי הרמת הידיים למעלה מן הראש, שהוא מקום השכל, מורה על אמונה תמימה למעלה מן הדעת.

ויובן בזה הענין מה שמפלתו של עמלק היה ביום הקרבת העומר, וכמ"ש רז"ל בילקוט (הובא במהרש"א מגילה ט"ז א'), שזכות מנחת העומר עמדה להם לישראל. כי הנה בילקוט פ' לך איתא, לעולם אל תהי מצוות העומר קלה בעיניך, שעל ידי מצוות העומר זכה אברהם אבינו לירש את ארץ כנען. הה"ד "ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגוריו", על מנת "ואתה את בריתי תשמור". ואיזו זו, זו מצוות העומר, ע"כ. והדברים מתמיהים מאוד, מה ענין מצוות העומר לכאן, והלא הפסוק מייד במצוות המילה. ועומר מאן דכר שמיה? אך הענין הוא כי הנה אנו אומרים בברכת המילה "אשר קידש ידיד מבטן וחוק בשארו שם". ותמוה, אטו מצוות מילה היא חוק ללא טעם? ומעולם לא מנאה רז"ל בין החוקים. אלא אין הכוונה לומר שמצוות מילה היא חוק, אלא שגוף המילה עצמה קרויה חוק. והיינו כי מניין מוטבע בנפש הישראלית הכות הרוחני הכביר הזה של תמימות להיות מקבלים עליהם החוקים ולציית להם בלא הרהורים ופקפוקים ח"ו. כח זה ישנו להם ע"י המילה, וכמו שאמר הקב"ה לו לאאע"ה כשצוהו על המילה "התהלך לפני והיה

זו שגרמה לו ליעקב לזכות בכל זה. וזהו מה שאמר במדרש, שהגזם והצמידים שנתן לה אליעזר, רמז יש בהם לשתי התורות. שתי הלוחות שהם תושב"כ רמזים בשני הצמידים. ואילו התושבע"פ הנרמזת במחצית השקל רמזה בנזם זהב בקע משקלוי'.

והנה ביארנו שם, שקטרונו של עשו על דחייתו ובחירתו של יעקב, קיים ועומד בכל הדורות כולן. אלא שאהבתו של הקב"ה היא שצומדת להם לישראל. וכמו שאמר הנביא מלאכי: "אהבתי אתכם אמר ה', ואמרתם במה אהבתנו. הלא אח עשו ליעקב נאום ה', ואהב את יעקב וגו'. ועל זה בא הנביא מלאכי להזהיר את ישראל שבאותו הדור, שקטרונו של עשו מתגבר וסכנת כליה מרחפת על ישראל, מפני שאהבת ישראל לאביהם שבשמים פגה, וממילא גם אהבתו של הקב"ה לישראל נצטננה. ובאמת נגזרה אז גזירת המן האגני. ומשום כך, כשע"י הזעקה הגדולה והמרה של מרדכי ותשובתם של ישראל בצום ובכי, בטלה הגזירה, קבלו עליהם ישראל את התושבע"פ באהבה. כמ"ש בגמ' (שבת פ"ח א') הדר קיבלוה בימי אחשוורוש, דקאי על תושבע"פ עפ"ד התנחומא הנ"ל.

והנה נתבאר לעיל כי אהבה זו שתי פנים לה. אחת מצד הת"ח העמלים בתושבע"פ מתוך אהבה. ועוד, מצד כל קהל עדת ישראל המקבלים עליהם מרות ועול ההלכה ומצייתים לכל אשר יורם חכמי הדורות. ציות זה מתוך אהבה הוא. כי האהבה משתדל למלא רצון אהובו בשלימות מבלי להתחכם ולהתפלסף ולהסתפק, אלא כמו שאמר רז"ל (חולין ה' ב') "אדם ובהמה תושיע ה'", אלו בני אדם שהן ערומין בדעת ומשימים עצמן כבהמה. וביק"ר פכ"ז, אדם ובהמה תושיע ה', אמרו ישראל, רבש"ע כאדם אנחנו, כבהמה תושיענו, לפי שאנו נמשכין אחריו כבהמה. הה"ד

משטמת עשו וקטרונו על יעקב במשך כל הדורות, עד שנתעוררה עי"ז סכנת כליה לישראל בימי המן כמבואר בפנים, ועל זה נתן לה אליעזר בקע זהב, הבטחה ורמז לבקע לגלגלת שיעמוד להם לישראל כנגד שקלי המן. ועוד מעשה נועז עשתה, בשלחה את יעקב פדנה ארם אל לבן הארמי. שהיה בזה סכנה רוחנית ליעקב, שמא ילמוד ממעשיו. וכמ"ש רש"י ר"פ וישלח, עה"פ עם לבן גרתי, ותרג"ג מצות שמרתי, ולא למדתי ממעשיו הרעים. ונתן לה אליעזר הבטחה ורמז לשמירה זו, ע"י שני הצמידים, שהם רמז לשני הלוחות, שיש בהן עשרת הדברות, שכלולות בהן כל התרג"ג מצות, כידוע מדבר רז"ל, ודו"ק.

יב. בירושלמי (פ"ב דשקלים ה"ג) חזר אמר לפי שחטאו במחצית היום יתנו מחצית השקל, וחד אמר לפי שחטאו בשש שעות ביום יתנו מחצית השקל דעבר שיתא גרמסין, והנה בדרוש לל"ג בעומר הבאנו דברי הביה"ל (ח"ב דרושים סי' י"ח) שענין תושבע"פ נתחדש בלוחות האחרונות, וע"ש שהארכו לבאר שע"י תושבע"פ מתכפר חטא העגל, והדברים מתאימים עם מה שנתבאר בדבריו כאן, שמחצית השקל רמז על תושבע"פ. ובאופן אחר יש לפרש דברי רש"י הנ"ל בפרשת חיי, דהנה רבקה היתה עתידה לעשות שני מעשים נועזים שיש בהם סכנה, חדא, בשלחה את יעקב לקבל הברכות. שזה גרם

מפרדר"א שסמאל שרו של עשו היה רוכב על הנחש. והמילה היא היא שעומדת כנגדו, בכוח התמימות שמשגלת לישראל".

(ובתר"א"ר פכ"ב, א"ל הקב"ה לעשו, אילולא שנאת את המילה לא הייתי מצריך לך מחשבה כמעשה, שנאמר (יחזקאל ל"ה ו) אם לא דם שנאת דם ירדפך. כי הגה בירושלמי (פ"ק דפאה סוף ה"א, והוכא בתוס' קידושין ל"ט ב' ד"ה מחשבה) איתא, דבישראל מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, ומחשבה רעה אינו מצרפה למעשה. ואילו באו"ה הוי איפכא. דכתיב בעשו (עובדיה א') מקטל מחמס אחיך, וכי הרגו, אלא שחשב עליו להורגו והעלה עליו הכתוב כאילו הרגו. וכתבו המפרשים בטעם הדבר, כי בישראל הרצון הפנימי הוא טוב, וברצונו לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות, אלא יצרו הוא שתוקפו (וכלשון הרמב"ם בפ"כ מהל' גירושין). משא"כ באו"ה הוי איפכא, נפש רשע אותה רע (משלי כ"א י'). והנה לפמש"נ דבר זה, שבישראל

ופירוש זה מוכרח מתוך כל הפרשה, שהרי הוא אומר ואתה לא כן נתן לך ה' אלהיך, נביא מקרבך מאחריך כמוני יקים לך ה' אלהיך אליו תשמעון ככל אשר שאלת מעם ה' אלהיך בחורב ביום הקהל לאמר לא אוסף לשמוע וגו' ואמר ה' אלי הטיבו אשר דברו נביא אקים להם וגו' ודבר אליהם את כל אשר אצוני והיה איש אשר לא ישמע אל דברי אשר ידבר בשמי אנכי אודוש מעמו. א"כ הפסוק מדבר על נביא הנותן מצות ופקודות בשם ה' ולא הנותן עצות ומגיד עתידות. אלא על כרחך כדפרישית. וא"כ הרי הן הן הדברים שפירשנו בהתהלך לפני והיה תמים, לצית ולקיים מצות ה' בתמימות. יד. ויש בזה ענין נוסף, והוא, עפ"מ"ש בהערה למאמר בחירת ישראל כי קליפת עמלק היא המכנסת הרהור חטא בלב האדם ורמו לדבר (בראשית ו' ה') וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום ס"ת עמלק. והנה המילה היא תריס בפני התאוה כמש"כ הרמב"ם במו"נ (ח"ג פמ"ט). ועוד, כי המילה החיצונית היא סיבה למילה הפנימית מערלת הלב. כשימול ערלת לבבו אז יהיו חדרי לבו פתוחים להבין ולהשכיל (לשון הגרע"א בתשובה ס"ס מ"ב) בשם העוללות אפרים. ועמש"כ בזה במאמר התורה והמצות. והנה הבאנו שם דברי הגמ' פ"ק דע"ז (כ"ב) עה"פ (דברים כ"ג) כי תצא למלחמה על איביך ונשמרת מכל דבר רע. שלא יהרהר אדם וכו'. וע"ש מה שהארכנו בזה, והנה מכל דבר רע ס"ת ערל. כי כבר האריך הרמב"ן עה"ת בפסוק זה כי אנשי הצבא עלולים מאד ליפול בשחת החטא (ורמו לדבר (תהלים ק"ט) בלבי צפנתי אמרתך למען לא אחטא לך. בלבי צפנתי אמרתך ר"ת צבא). ונראה, שזה הוא הטעם שנצטוו יהושע למול את ישראל לפני צאתם למלחמה, ודו"ק.

תמים". והנה מנחת העומר באה מן השעורים שהם מאכל בהמה. להורות על "ואני בער ולא אדע, בהמות הייתי עמך" (תהלים ע"ג כ"ב), וכמו שהזכרנו לעיל מאמרם ז"ל, ערומין בדעת ומשימים עצמן כבהמה. וזהו הסוד שגם במילה וגם בעומר הזכר המספר י"ג. מילה נכרתו עליה י"ג בריתות (גדים ל"א ב'), והעומר היה מנופה בי"ג נפות (מנחת ס"ו א'). שמספר זה רומז לי"ג מדות הרחמים, שכן המתהלך בתמימות זוכה לחסד עליז של י"ג מדה"ר שהם ג"כ בגדר חק בלי טעם. וכמ"ש רז"ל וחנותי את אשר אחזק אע"פ שאינו כדאי. **ומובן** בדברינו גם הטעם מדוע עמלק התנכל למילה, כמ"ש ס"פ תצא על הפסוק "ויזנב בך כל הנחשלים אחריך". וכתב האריז"ל הנחשלים אותיות נחש מילה כי על הנחש נאמר והנחש היה ערום. ואמרו ע"ז רז"ל (ב"ר פ"ט), כי "ברוב חכמה רוב כעס ויוסיף דעת יוסיף מכאוב וכו'". לפי גדולתו של נחש הייתה מפלתו, ערום מכל ארור מכל וכו' אפיקורס היה. וכידוע

יג. לכאורה לא כך מתפרשת מצות היה תמים, שהרי בפרשת שופטים (דברים י"ח י"ג) תמים תהיה עם ה' אלהיך, פירש רש"י. התהלך עמו בתמימות ותצפה לו. ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבא עליך קבל בתמימות עכ"ל. אבל באמת לק"מ דהכל אחד.

והנה הפרשה תמוהה מאד, דלאחר שהוזכר הכתוב תמים תהיה, שלא תחקור אחר העתידות, כתיב, כי הגויים האלה וגו' אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו, ואתה לא כן נתן לך ה' אלהיך, נביא מקרבך מאחריך כמוני יקים לך ה' אלהיך אליו תשמעון. אם כן, הרי כן הורשינו לחקור אחר העתידות, אלא לא מפי מעוננים וקוסמים, אלא מפי נביא. והיאך אמר תמים תהיה ולא תחקור אחר העתידות. ועו"ק שכתוב אחרי כן והיה האיש אשר לא ישמע אל דברי אשר ידבר בשמי אנכי אודוש מעמו. ומעולם לא שמענו שהשואל עצה מיועץ וחכם חרשים, שיחזירו היועץ שאם לא ישמע לדבריו יענישוהו. אלא ע"כ לא זהו פירוש הפסוק. אלא אדרבה, הפסוק בא לשלול ולהוציא מרעת הטועים לחשוב כי הנביא מיועד ליתן עצות והגדת עתידות. כי בדבר העתידות צריך להיות תמים ולא לחקור אחר העתידות. והבא אל הנביא לחקור אחר העתידות טועה הוא, ותשובת הנביא אליו הוא צריך לקבלה כפקודה וגזרת מלך, ואם לא ישמע לדבריו יענשו. ועד"מ, כששואל בא אל שמואל הנביא לחקור אחר האתונות האבודות, ושמואל אומר לו (ש"א י"ב) בלכתך היום מעמדי ומצאת שני אנשים וגו' ואמר אליך נמצאו האתונות וגו' וחלפת משם והלאה וגו' ומצאת שם שלשה אנשים וגו' ונתנו לך שתי לחם ולקחת מידם, אם שאל לא היה לוקח מהם שתי הלחם, היה נחשב מוותר על דברי נביא וחייב מיתה ביד"ש (סנהדרין פ"ט א').

בנחל"ט. כי במלחמה עם עמלק נדרשת תמימות ביותר. וכמו שהוכיח אותו שמואל (שם כ"ב) "הנה שמוע מזבח טוב, להקשיב מחלב אילים. כי חטאת קסם מרי ואון ותרפים הפצור"ט.

והנה אמרו רז"ל על פרשת פרה שהיא חוק, ואינו מובן כלל במה היא חוק יותר משאר מצוות.

ובמגיד (הובא בילקו"ר) איתא חז"ל, ויחלוש יהושע, ולא שיצי יתהון לגמרי, משום דא"כ הוה מתחלש טובא תוקפא דדינא, ולקיומי דעלמא איצטריך וכו' והיינו דקאמר לפי חרב. כלומר, שיתקיים דינא לצורכא דעלמא, כמו פי חרב דאיצטריך לקיומא דעלמא עכ"ל.

חזון מכל זה, שכך הוא רצוני ית', שעד זמן החיקון השלם ישאר זכר עמלק בעולם. אלא הטענה נגד שאול היא, כדרך שאמר לו ישעיהו הנביא לחזקתו המלך (ברכות י"א) בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמפקדת איבעי לך למיעבר. טז. הנה שתי כתות הן הסוטות בעבודת ה' מגדרי ודרך ההלכה הקבועה. כת אחת הם, עמי הארצות ההמוניים, הרואין את המצוות כסגולות ומעשה קסמים. וכדרך שכתב הרמב"ם (בהלי תפלין פ"ה) על הטפשים שעושין המצוה הגדולה של מוזה כקמיע ע"ש. (וע"ע בגמ' שבוועות ט"ז א', שני בצעין היו בהר המשחה, תחתונה ועליונה. תחתונה נתקדשה וכו', ועליונה לא נתקדשה וכו'. וברש"י שם כתב חז"ל, דעמי הארץ המפרשין מעשרות היו זורזים לעשות בו מצוה מן המובחר. לפי שהיו שומעין דרשה עשר בשביל שתתעשר וכו'. אבל בקדשים לא היו מטריחין עצמן וכו'. וכשהיו אומרים להם זו קדושה חו אינה קדושה, לא היו שומעין לנו. לפי שאומרים, זו חומה חו חומה. מה לי תחתונה, מה לי עליונה עכ"ל). ומאידך גיסא, יש כת שאינה מקפדת על דקדוק ההלכה, והם החכמים בעיניהם. וכבר גינה אותם הכוזרי (מאמר א' צ"ח) באומר, אין האדם מגיע אל הענין האלהי אלא בדבר אלהי, ר"ל במעשים שיצוה האלהים וכו'. ואין בעבודת האל סברא ולא הקשה ולא התחכמות עכ"ל. והנה שאול התחכם ודרש ק"ו, כדאמר בפ"ב דיומא (כ"ב ב'), אמר ומה נפש אחת אמרה תורה וכו' יצאה בת קול ואמרה לו אל תהי צדיק הרבה יעו"ש. וכן בחטאו הראשון כתיב (ש"א י"ג י"א) ויאמר שמואל מה עשית (הלא אמרתי לך הנני יורד אליך להעלות העולה. אני אעלה אותה ולא אתה. רש"י) ויאמר שאול, כי ראיתי וגו' ופני ה' לא חליתי ואתאפק ואעלה העולה. ופירש הרד"ק התחזקתי ועברתי על רצוני ועל מצותך וכו'. חז"ל רש"י, נתחזקתי על רצוני, שהיה לבי אומר להמתין לך, על כרחי העמדתי את לבי, ואעלה העולה עכ"ל.

וזהו מה שאמר לו שמואל בתוכחתו, הנה שמוע מזבח טוב. להקשיב מחלב אילים. כי חטאת קסם מרי. פי', הסטיה מגדרי ההלכה שבאה מחמת התחכמות והמראה של הגברת השכל על הלב, אינה מגנה פחות מהסטיה מגדרי ההלכה של

הרצון הפנימי הוא לעשות כל המצות, הוא מכח המילה, א"כ שפיר אמרו, שא"ל הקב"ה לעשו, אילולא שנאת את המילה לא הייתי מצרף לך מחשבה רעה (כמעשה).

ומובן בזה גם מדוע יצא הקצף כל כך על שאול המלך שהתחכם ודרש ק"ו במלחמתו עם עמלק, כמו שדרשו רז"ל עה"פ (ש"א ט"ו ה') "וירב

טו. ובאמת, מצד כבשי דרחמנא היה הרצון לפניו ית' להשאר מעמלק בעולם, וכדמפורש בקרא ס"פ בשלח (י"ז י"ג), ויחלוש יהושע את עמלק וגו'. ופירש רש"י, חתך ראשי גבורים ולא השאיר אלא חלשים שבהם. ולא הרגם כולם. מכאן אנו למידים שעשו ע"פ הדבור של שכניה ע"כ. ובפסיקתא, הובא בילקוט, ויחלוש יהושע, הפיל עליהם גורלות ופי' הז"ר, שהפיל גורל איזה להמית ואיזה להחיות, כמו שמצינו בדוד גבי מואב (ש"כ ח' ב'). ע"כ. והטעם י"ל, כדי להיות רצוצת מרדות לישראל תמיד. א"נ כדי שישראל יהא להם עסק במחייתו. כי מצות מחיית עמלק אין סוף ענינה שלא יהא עמלק קיים, שא"כ הרי ביד הקב"ה למחות זכרו מיד, כדרך שעמיד לעשות באחרית הימים, דכתיב אמחה את זכר עמלק. אלא ענין המצוה הוא, העסק וההשתדלות במחייתו. (תדע, דאיתא בלקוטי מהרי"ל, שכשהיה המהרי"ל רוצה לנסות קולמוסו, היה כותב שם עמלק ומוחקו).

חז"ל נחלת יצחק סי' ס"ט, כתב החינוך מ' תכ"ה להרוג ז' עממים וכו'. ונהגת מצוה זו בזכרים ונקבות וכו'. והעובר ע"ז ובא לידו אחד מהם ויכול להרוג מבלי שיתכן בדבר ולא הרגו, בטל עשה זו, מלבד שעבר על לאו שנאמר עליהם לא תחיה כל נשמה עכ"ל. ובמנ"ח תמה על דבריו, אמאי כתב ויכול להרוג מבלי להסתכן בדבר, דבמלחמת מצוה חייבין גם להסתכן. ובאמת יש לתמוה עוד, דהכא כתב החנוך דמצוה זו נהגת בזכרים ובנקבות. ואילו במצוה תר"ג מצות מחיית עמלק כתב שאינה נהגת אלא בזכרים כי להם לעשות המלחמה וכו'. ומבואר מזה, דשאני מצות מחיית עמלק ממצות איבוד ז' עממין. דהתם יש חיוב על כל יחיד שבא לידו אחד מהם להשמידו, משא"כ מחיית עמלק הוא דין מלחמה והוא חיוב הציבור אבל אין כל חיוב על היחיד להרוג כל מי שבא לידו מזרע עמלק ע"ש באורך.

(ובטעם הדבר י"ל, דד' אומות היו אדוקין בע"ז יותר מכל אר"ה (רש"י קדושין ס"ח ב' ד"ה ודרש טעמא דקרא) וע"ז, תקנתה, השמדתה ואבודה מן העולם. משא"כ מדת עמלק היא מינות ואפיקורסות. ויצר זה מצוי הוא בלב כל אדם. וכדאמרין בספ"ק דברכות (י"ב ב') ולא תתורו אחרי לבבכם זו מינות, ולא יועיל איבוד המסיתים. אלא צריכים בזה מלחמה חיובית ועסק התחזקות האמונה תמיד ע"י המאבק בעמלק. ומדוקדק בזה מה שדרשו שם בגמ' אחר זה, אחרי עיניכם זה הרהור עבירה וכו', אתם זונים זה הרהור ע"ז. וכן הוא אומר (שופטים ח') ויזנו אחרי הבעלים ודו"ק).

כתבי הקודש, שתמהו הצדוקים היאך הן מטמאין את הידיים (י"ד פ"ד מ"ח), שבאמת לק"מ. דלא כה"ק מטמאין אלא הנגיעה בהן מטמאה. ולא עוד, אלא אף מה שפרה מטהרת טמאים, ביארנו בספר בית ישי (ס"קל"א הערה ט'), שאין הגדר שההזאה מטהרת. אלא הזאה מצוה היא, והיא מעכבת את הטהרה ע"ש).

אלא העניין כך. דמצוות פרה היא שתיעשה ותתקיים בצביון ואופי של חוק, והיינו בצביון של קבלת מרות וציות כמצווה ועושה מבלי להתחכם".

בישמח משה הביא מכאן ראיה למה שנהגו לומר בעשיית מצוה שהוא עושה על דעת אנוכיה ועל דעת הארז"ל וכדו"ב. ואי"ו ראיה, דשאני הכא שהיה ע"פ הדיבור. אבל יש לקיים המנהג עפ"ד חזו"א דמאי סט"ו סק"ו (מיהו מה שהביא שם החזו"א בתוך דבריו ראיה מסנהדרין (ס' א') אף אני כמוהו כשר, אינה ראיה. דהתם הוא דיבור של ספור דברים, נמצא דיבור מועט המחזיק את המדובה. וה"ו דומה למה שהביא בפ"ת חזו"מ סכ"ח סק"ו בשם הריטב"א ספ"ק דמכות באומר כל מה שכתוב כאן אני מעיד בפניכם דש"ד. משא"כ בדבור של אשוי חפצא וחלות שמא לא מהני. ועמש"כ בבית ישי ס"ס קי"ב דכונות שע"פ הסוד גורן הוא כתת אשוי חפצא. ע"ש שיישכנו בזה דברי נוב"ק חידו"ד סי' צ"ג).

יט. בריש יומא, פרה לאו בת כפרה היא. הקשה הפנ"י, דבשלהי מו"ק (כ"ח א') אמרין, למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה, לומר לך מה פרה מכפרת אף מיתתן של צדיקים מכפרת. תראה, דמה שלמדו ממיתת מרים אינו על גוף המיתה של צדיקים שמכפרת, שדבר זה הרי למדו שם בגמ' מדרשות אחרות. אלא הכוונה למה שישאל קדושים מקבלין עליהן גזירת שמים של מיתת הצדיקים, ואינן מהזדיין אחר מדותיו של הקב"ה. דבר זה מכפר כדרך שפרה מכפרת. שאין הכוונה דפרה בת כפרה היא, דהא אמרין לאו בת כפרה היא, אלא ענין הציות והתמימות שבמצוות פרה שלא להרהר ולחקור וכמש"ל, דבר זה הוא המכפר. (ומוכן בזה מה דמטו בה משמיה דמין הגר"ח ז"ל (הובא בבית ישי סי' ט' ד"ה והנראה מוכרח) דפרה אדומה עיקרה קבה"ב, אלא משום דחטאת קרייה רחמנא חל עליה שם קרבן, אבל אי"ו חל אלא עם מעשה העבודה בה. דהיינו שמעשה שלה נחשב מעשה קרבן. ודו"ק). ומוכן בזה, למה נלמד דבר זה ממיתת מרים. שהרי במיתתה היה מקום להרהר אחר מדותיו ית'. דבשלמא משה ואהרן נכתב עליהם חטא הכאת הסלע. (ובמ"א ביארנו שחטא הכאת הסלע אינו עיקר הטעם, אלא משום נורא עלילה על בני אדם. (עיין מדרש תנחומא פרשת וישב עה"פ "יוסף הורד מצרימה"). אלא אהרן מת בגלל חטא העגל, ומשה בגלל חטא המרגלים, כמו שמפורש בדבריו (דברים א' ל"ח) "גם כי התאנף ה' בגללכם לאמר, גם אתה לא תבוא שמה", ואכמ"ל). אבל מרים שלא הוזכר בה שום חטא ועון, למה מתה במדבר ולא זכתה ליכנס

וא"ת אין לה טעם, הרי ארז"ל שלמשה נתגלה הטעם", וגם שלמה המלך ביקש לעמוד על טעמה, וגם על ר"ע אמרו (מ"ד ר"פ חוקת) שעמד על טעמה. והאר"י בזה הרמב"ן בפרשת תצא (כ"ב ו'). ורש"י עה"ת מביא טעם בשם ר"מ הדרשן, שבאה לכפר על עון העגל". ובאמת מפורש כך בגמ' (מו"ק כ"ח א' וע"ש בתוס'). (ומה שמטהרת טמאים ומטמאת טהורים לכאורה לק"מ. דלא היא המטמאת אלא ההתעסקות בה. ועיין בשטמ"ק ב"ק ע"ז א' בשם ר"ת. והרי זה דומה לענין דין טומאת

הבוערים בעם, הוראים במעשה המצות מעשה קסם וקמיע. וכופל הדברים ואומר, ואון ותורפים הפצר, פ"י הפצר שהיא מרי מתוך שכלתנות יתירה, אינה מגונה פחות ממי שסוטה מדרך ההלכה מפני שרואה מעשה המצות כאון ותורפים ומעשים מאגיים. גנותו של זה כגנותו של זה וק"ל.

וכפל הדברים לרמז על שני החטאים, של עכשו במעשה אגג, והחטא הקודם במעשה העולה.

ועיין גמ' יומא (כ"ב ב') שאול באחת ועלתה לו. מאי היא, מעשה דאגג. והא איכא מעשה דנוב עיר הכהנים. אמעשה דאגג כתיב נחמתי כי המלכתי את שאול למלך. וכתב ע"ז מהרש"א, וא"ת הא כבר כתיב מקדם במעשה דעולה שהקריב שאול קודם בוא שמואל, שאמר לו נסכלת וגר' ועתה ממלכתך לא תקום וגר'. וי"ל דשמואל אמר לו כן, שאם לא תקיים עוד מצות ה' לא תקום ממלכתך. אבל לא היה חטא זה דעולה כדאי שתנטל ממנו המלכות, משא"כ במעשה דאגג, שהקב"ה אמר לשמואל נחמתי כי המלכתי וגר' עכ"ל. ויומתקו הדברים לפמש"נ דשני החטאים של העולה ושל אגג היו מענין אחד.

(והנה בפרשת שופטים (י"ז כ') ולכלתי סור מן המצוה ימין ושמאל (ופירש"י אפילו מצוה קלה של נביא), למען יאריך ימים על ממלכתו, ופירש"י מכלל הן אתה שומע לאו. וכן מצינו בשאול, שאמר לו שמואל שבעת ימים תוחיל עד באי אליך להעלות העולה. וכתיב ויחל שבעת ימים ולא שמר הבטחתו לשמור כל היום ולא הספיק להעלות העולה עד שבא שמואל ואמר לו, נסכלת כאשר לא שמעת וגר' ועתה ממלכתך לא תקום. הא למדת שבשביל מצוה קלה של נביא נענש עכ"ל. והנה הדבר רמז בתיבת ושמואל שהיא אותיות שמואל. יז. וי"ל שזהו הטעם שנתייחדה טומאת מת להיות טהרתה ע"י פ"א. שהרי אלמלא חטא העגל לא היתה מיתה בישראל (ע"ז ה' א'). (וכבר כתבו לפרש הפסוק (ישעיה כ"ה ח') בלע המות לנצח וגר' וחרפת עמו יסיר, כי המות חרפה הוא לישראל, שאלמלא חטא העגל כבר היו ניצולים ממנו), הלכך טהרת טו"מ הוא ע"י פרה המכפרת על עון העגל.

יח. עיין ברמב"ן שביקש טעמים למה נמסרה לאלעזר ולא לאהרן. ונראה פשוט כיון שלא נתגלה טעמה אלא למשה א"כ צריך העושה לעשותה על דעת משה ואי"ו כבוד לאהרן. (אגב.

(וא"ש בזה לשון התורה "זאת חקת התורה וגו' דבר אל בני ישראל ויקחו אליך וגו'" שעמדו עליה כל המפרשים, ולמש"נ א"ש. דגוף דבור הציווי אל בני ישראל הוא מכלל הפרשה ודו"ק).

והנה במשך חכמה בסוף ענין פרה אדומה כתב ח"ל, הנה המג"א סי' תרפ"ה כתב דפרשת פרה דלהורי דאורייתא לא ידענא היכא רמזא, יעו"ש. ולדעתי הוא מפורש וכו' בפרשת פרה מעכבא מקרא טרם עשיית הפרה, עכ"ל. היינו, דהמשח"כ חידש דמש"כ התוס' והרא"ש דפרשת פרה דאורייתא, אין הכוונה למה שאנו קוראין בפרשה זו מדין ד' פרשיות, דזה אינו אלא מדרבנן. אלא, בזמן שביהמ"ק היה קיים באותו דור שזכה לקיים מצוות פרה בפועל, אזי היה חיוב

לארץ, ודו"ק.

(והנה ב' הרווא (ס"א ב') בשעה שהוציאו את ר"ע להריגה וכו'. כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל את נפשך מתי יבא לידי ואקיימנו וכו'. אמרו מלה"ש לפני הקב"ה זו תורה חו שכרה וכו'. כי הנה ר"ע נתגלה לו טעם פרה (מ"ר ר"פ חוקת) נמצא שהיתה חסרה לו המעלה שיש לכאור"א מישראל שאין מהרהרין אחר גזרת המלך מלכו של עולם במצות פרה. ואימתי זכה בה, בשעת מותו, כשלא הרהר אחר מדותיו של הקב"ה במיתתו המשונה).

והנה לקמן בסי' ל"ד הבאנו דברי המדרש (ב"ר ס"ו ד') צדיקים תחלתן יסורים וסופן שלווה. וכתבנו, יסורים באהבה בגימ' שלווה. והבאנו דברי הגמ' (ברכות ה' א') כל שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורים שנאמר (ישעיה נ"ג) וה' חפץ דכאו החלי, יכול אפילו לא קבלו מאהבה ת"ל אם תשים אשם נפשו מה אשם לדעת אף יסורים לדעת. ופירשנו שהכוונה היא לאשם תלוי שכא להגן מן היסורים. וכתבנו, יסורים באהבה בגימ' אשם. והנה פרה אדומה בגימ' אשם ודו"ק.

ומובן בדברינו גם מש"כ התוס' שם במו"ק דפרה מכפרת על חטא העגל. כי חטא העגל כל ענינו היה "אשר לא צוה", וכמו שכתוב בו (שמות ל"ב ח', דברים ט' י"ב) "סרו מהר מן הדרך אשר צויתים". וכבר האריך הכוזרי (מאמר א' צ"ח-צ"ט), שאין בין עגל לכרובים אלא שזה נצטוו וזה לא נצטוו. כי "אין בעבודת האל סברא ולא הקשה ולא התחכמות". והציות ללא התחכמות בפרה אדומה הוא תיקון וכפרה לחטא ההתחכמות של העגל.

ועיקר רש"י פרשת עקב (ט' כ') עה"פ "ובאהרן התאנף ה' מאד להשמידו וגו'", שלבסוף נפרעו ממנו במיתת בניו נדב ואביהוא. כי נדב ואביהוא חטאו בחטא של "אשר לא צוה אותם" (ויקרא י' א'), דומיא דחטא העגל.

כ. בגמ' פסחים (ק"ט ב') איתא, עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים ביום שיגמל חסדו לזרעו של יצחק, ותמוה, מה הוא

דאורייתא לקרוא את הפרשה עובר לעשייתה. וכמו שהוכיח שם מגמ' מפורשת ריש יומא. והדבר תמוה, דבשום מצווה לא מצינו כך, שיהא חיוב לקרוא פרשת אותה מצווה קודם עשייתה, ומה נשתתה מצווה זו. אלא הענין עפמש"נ, שמצוותה של פרה בכך, להתקיים בצביון של ציות. ולכך קורין את הצווי לעשות, ומיד ששומעין את הצווי נגשים לקיימו. והרי זה כמו שמצינו בשבי הגולה (נחמיה ח' י"ד) "וימצאו כתוב בתורה אשר צווה ה' ביד משה, אשר ישבו בני ישראל בסוכות וגו' ויצאו העם וגו' ויעשו כל הקהל השבים מן השבי סוכות וגו'" מצווים ועושים. וזהו ענין תקנת קריאת פרשת פרה לאחר קריאת פרשת זכור וימי הפורים, להורות ענין התמימות והציות שהוא תיקון לקטרוגו של עמלק. (ועיין בפ"ק דמדות מ"ג, שער

שתאר את ישראל בתאר זרעו של יצחק שלא מצאנוהו במקום אחר, ועמש"כ בזה בסוף מאמר "בחירת ישראל", ולהאמור כאן נראה לפרשו בע"א קצת, ויבאר ג"כ מאמר הגמ' בשבת (פ"ט ב'), שלע"ל יצחק אבינו מכניס עצמו לעובי הקורה ללמד זכות על ישראל, עד שישאל אומרים (ישעיה ס"ג) כי אתה אבינו, כי אברהם לא ידענו, וישראל לא יכירונו, ומה טעם לזה.

אך הענין יבואר, בהקדם דברי הח"ס (תאור"ה סי' ר"ח), דיצחק ששמע לאברהם בעקדתו הוא הראשון שקבל עליו הציות לתושבע"פ לשמוע לדברי חכמים. (וימתק יותר לפ"מ שהבאנו בהערה לדרוש לפרשת שלח דלדעת התוס' רק לחכמים ניתן הכח לצוות לעבור על ד"ת לצורך שעה ולא לנביא, אלא שהנביא פועל בזה בתורת חכם ע"ש) ונתבאר כאן דזהו זכותו של ישראל בזה"ל, שמציתין בתמימות לדברי חכמים, וזכות זו היא שעומדת להם כמגן מפני קטרוגו של עשו, והיא היא שתעמוד להם לקץ הימין, להתקיים הפסוק ולא יהיה שריד לבית עשו, באופן שישראל יוכלו כבר בשופי להקרא זרעו של יצחק כמו שהארכו שם במאמר בחירת ישראל.

[והיינו מה דמיד אחר פסוק זה כי אתה אבינו וגו' כתיב, למה תתענו ה' וגו' שוב למען עבדיך שבטי נחלתך. ופירשנו בסי' מ"ד, שהנביא קובל ואומר, הואיל ומכירת יוסף היתה גזרת מלך עליהם א"כ מפני מה הפסידו זכות השבטים. וע"ש בהערה ביארנו, דבאמת באיתכסאי קיימת זכות השבטים. והנה במדרש בכ"ד (פ"פ תולדות ושי"נ) מבואר דראוי היה יצחק להעמיד י"ב שבטים. ויבאר בזה מ"ש בפ' ויגש (מ"ז א') ויסע ישראל וגו' ויבא בארה שבע ויזבח וזבחים לאלהי אביו יצחק. ופירשו המפרשים שהקריבם על המזבח שבה שם יצחק (כ"ז כ"ה). ואי' שם במ"ר, על ברית השבטים הקריב פי' כי בזכות יצחק זכה לברית השבטים ודו"ק. והיינו טעמא דאליהו כשבא להזכיר ברית השבטים (כמש"נ בדברינו בסי' ז' ובסי' מ"ד) התפלל תפלת המנחה (ברכות י' ב') שהיא תפלתו של יצחק ודו"ק].

המזרחי, עליו שושן הבירה צורה, שבו כה"ג השורף את הפרה וכל מסעדיה יוצאים להר המשחה ע"כ. ויובן ע"פ האמור וק"ל).

והנה כבר נתבאר לעיל, כי ביותר באה לידי ביטוי מעלת התמימות והציות בהיות חלוקי דעות בין החכמים, שהללו אוסרים והללו מתירין, הללו פוסלין והללו מכשירין וכו' והלכה למעשה משתנית כפי כללי הפסיקה. וכמו שהבאנו הדוגמאות של תלמידי ר"א שהיו כורתים עצים וכו' בשבת. ועל התפילין של רבי חייא שהיו תפורין בפשתן. ועיין חולין (ו' ב') כשרבי התיר את בית שאן, חברו עליו אחיו ובית אביו, אמרו לו, מקום שאבותיך ואבות אבותיך נהגו בו איסור אתה תגהוג בו היתר יעו"ש. וכבר נתבאר ג"כ לעיל מדברי רז"ל, כי כל חלוקי הדעות הם ממה שהראה לו הקב"ה למשה בסיני מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא, שנאמר "אמרות ה' וגו' מוזקק שבעתיים", ו' פעמים ז'. והנה בילקוט ר"פ חקת נדרש פסוק זה על פרה אדומה, שיש בה משבעה שבעה, שבע פרות, שבע הזאות, שבע שריפות, שבעה כיבוסים, שבעה טמאים, שבעה טהורים, שבעה כהנים. ולפי האמור הענין מבואר.

והנה שנינו במס' סופרים (פ"ט ה"ב) ששיר של יום לשמיני עצרת הוא למנצח על השמינית. ונקטינן ע"פ הגר"א שהכוונה למזמור י"ב. והנה תוכן המזמור איך לו לכאורה שום שייכות וענין לשמיני עצרת, אלא דוד מתאונן שם, "הרשיעה ה' כי גמר חסיד וגו'". אך הענין יבואר בהקדם גמ' שבת (ק"ט ב'), לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה. שנאמר: "שוטטו בחוצות ירושלים ודעו נא וראו ובקשו ברחובותיה אם תמצאו איש מבקש אמתה ואסלח לה"כא. איני, והאמר רב קטינא אפילו בשעת כשלונה

של ירושלים לא פסקו ממנה אנשי אמנה. שנאמר, "כי יתפש איש באחיו בית אביו שמלה לכה קצין תהיה לנו וגו' ישא ביום ההוא לאמר, לא אהיה חובש וגו'". שאין בידי לא מקרא ולא משנה ולא תלמוד וכו'. לא קשיא, כאן בדברי תורה (הם נאמנין ואין מתהללים על שקר. רש"י). כאן במשא ומתן. והדברים מפליאים. אם התדרדו כ"כ עד שבמשא ומתן לא נשאר אף אחד מאנשי אמנה, כיצד קרה הדבר, שבדברי תורה לא פסקו אנשי אמנה. אין זה אלא כמו שכתב העקדה, שכשם שהשגחת השי"ת על האומה שלא תכלה ח"ו, כך ישנה השגחה מיוחדת על התורה שלא תודיף ח"ו. (וכבר כתב העקדה בהקדמתו, כי הנזק הנמשך לתורה ממי שעייץ בה שלא כדרכה, רב מהנזק הנמשך ממי שיטעון ויחלוק עליה כדרכה עכ"ל). והנה בס' חורב להגרש"ר הירש ז"ל כתב, ד' חגים הם, שהם בעצם שניים שהם ארבעה: בפסח חוגגין לידת עם ישראל, ובסוכות מודים על קיום עם ישראל, כבשה אחת בין שבעים זאבים, שהם ע' אומות, שכנגדן ע' פרי החג, ומודים על סוכת דוד הנראית גופלת ואינה גופלת כי הקב"ה משגיח עליה. עצרת הוא חג מתן תורה. ואילו שמיני עצרת הודאה על קיום התורה בישראל. שלמרות כל הרפתקאי דערו עלן, התורה נשארה שלימה בידינו.

מעתה, הרי זהו בעצם תוכן המזמור. שמתאונן המשורר ואומר, "הרשיעה ה' כי גמר חסיד פסו אמותים מבני אדם", שפסקו אנשי אמנה. "שוא ידברו איש את רעהו וגו'", והוא מבטיח^{כב} "יכרת ה' כל שפתי חלקות וגו'". אבל מיד מתעודד המשורר ואומר, עד כאן במשא ומתן. אבל לא כן בדברי תורה, "אמרות ה'" נשארו "אמרות טהורות כסף צרוף וגו'". וכיצד קרה הדבר? "אתה ה' תשמרם", את האמרות, שישארו טהורות. "תצרנו מן הדור זו", המושחת. "אשר

בחוצות ירושלים וגו' אם תמצאו איש וגו'. כב. באבן עזרא שם. יכרת, נבואה. כדרך רפאני ה' וארפא. או תפלה עכ"ל. והנה רז"ל נקטו בפשיטות שזו נבואה, דאמרין בגמ' ערכין (י"ד ב') סיפר (לה"ר) איך לו תקנה שכבר כרתו דוד בדה"ק. שנאמר יכרת ה' כל שפתי וגו'. וכן מוכח מסיפא דקרא, משוד עניים וגו' עתה אקום יאמר ה' אשית ביסע יפוח לו.

וא"ש כזה מה שתמה רמ"צ מסאוראן ז"ל על דברי נפה"ח (ש"ד פ"ב) שכתב ז"ל, ארז"ל במדרש, שבקש דהמע"ה מלפניו ית' שהעוסק בתהלים יחשב אצלו ית' כאילו היה עוסק

והנה לעיל ביארנו, כי האהבה שעומדת להם לישראל כתריס ומגן מפני קטרוגן של עשו ועמלק, שתי פנים לה, אחת מצד הציות של עם ישראל לחכמים תושבע"פ, וכו' מצד חכמי ישראל עצמן, העמלים בתושבע"פ, והנה ראשון מעתיקי השמועה היה יהושע בן נון, לפיכך זכה יהושע להיות ראשון הנלחמים בעמלק, ומנצחים אותו ודו"ק

כא. ביחזקאל (ט"ז מ"ה) חי אני נאם ה' אלהים אם עשתה סדום אחותך היא ובנותיה כאשר עשית את ובנותיך.

יבואר עפ"מ דאיתא בב"ר (פרשת ורא מ"ט י"ג) אולי ימצאון שם עשרה. כאן עשרה, ובירושלם אפילו אחד. הה"ד שוטטו

והנה שנינו במס' אבות (פ"ב מ"ד) עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו. בטל רצונך מפני רצונו כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך. בשכר שישאל מבטלין דעתן לדעת המקום שזה מסומל בפרשת פרה, הקב"ה כביכול גומל להם בפרשת "החודש הזה לכם", שדרשו רז"ל מסור הוא בידכם¹. וכמו שהאריכו רז"ל במדרשים לתאר: אמר להם הקב"ה למלאכים העמידו במה וכו' נמלכו בי"ד של מטה לעבר את החודש, הקב"ה אומר למלאכי השרת העבירו במה וכו' שגזרו בי"ד של מטה לעבר החודש². הרי נתבאר לנו בס"ד קשר ד' הפרשיות זע"ז וכיצד כולן סובבות סביב ענין מלחמת ה' בעמלק.

כז. והנה אמר רז"ל פני יהושע כפני לבנה, כי יהושע הוא ראשון מעתיקי השמועה בתושבע"פ שהיא בחינת לבנה כנודע (זהו ענין החודש הזה לכם). ולכן זכה יהושע שכתוב בו (יהושע י) "שמש בגבעון דום וגו' ולא היה כיום ההוא לפניו ואחריו לשמור ה' בקול איש". כמש"נ שבשכר שישאל שומעין בקול ה' כביכול הוא שומע בקולם.

והנה פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה. וא"כ קשה, דיהושע אמר שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון. כשלמא על הירח היה לו כח ושליתה, אבל על השמש מהיכן היה לו כח שליטה. אלא אמר רז"ל, (כ"ד ר ט) ספר משנה תורה היה סיגנון ליהושע. בשעה שנגלה עליו הקב"ה מצאו יושב וספר משנה תורה בידו. א"ל חזק יהושע, אמץ יהושע, לא ימוש ספר התורה הזה מפיד וגו'. נטלו והראה אותו לגלגל חמה, א"ל כשם שלא דוממתי מזה, אף אתה דום מפני, מיד וידום השמש. זהו גם הענין מה שאמרו, לחם אבידים אכל איש זה יהושע, שירד לו מן כנגד כל ישראל. דהמן ירד בזכות משה, ויהושע קיבל חכה לכחו של משה. והנה במן נאמר שהיה טעמו כדבש (שמות ט"ז ל"א) וכשמן (במדבר י"א ח). והענין, כי זית שמן הוא יסוד, ואילו תמר ודבש מלכות, כנודע. ויהושע קיבל כח המן, ועל ידו שלט גם על השמש. ורמזו הדבר בפסוק שמש בגבעון דום ר"ת דבש וס"ת שמן. (ובגמ' (סוטה י"ג ב), וילך משה ויהושע ויתיצבו באהל מועד (דברים ל"א) תבא, אותה שבת של דיו זוגי היתה, ניטלה רשות מזה ונתנה לזה ע"כ. כי משה בחינת עמוד הענן יומם, כי פני משה כפני חמה. ועוד, דתניא באדר"ג (רפ"א) משה עלה בענן ונתכסה בענן ונתקדש בענן. ואילו יהושע בחינת עמוד האש לילה, כי פני יהושע כפני לבנה. ותניא (שבת כ"ג ב) לא ימש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה. מלמד, שעמוד הענן משלים לעמוד האש. ועמוד האש משלים לעמוד הענן ודו"ק).

(אגב. רבים תמחו מה היה הצורך בנס גדול זה של שמש בגבעון דום וגו'. ונראה כי עיקר ע"ז שנכשלו בה ישראל בא"י היתה עבודת הבעל והעשתרות שכידוע הם אלילי השמש והירח. ורצה הקב"ה להראות לישראל אפסותם ושלטת יהושע עליהם, כדי למנוע את ישראל מלהכשל בעבודתם, ואעפ"כ

סביב רשעים יתהלכו וגו'³. ומשום כך נשארו אמרות טהורות⁴. ומה ענין "מזוקק שבעתיים" הנאמר שם?

שמא יבוא הטוען ויטען: אין הדברים כפי שאתה מתאר. כי הרי ענינו ראות מחלוקות גדולות בין החכמים. שהללו אוסרין והללו מתירין, הללו פוסלין והללו מכשירין, הללו מטמאין והללו מטהרין. עונים לו: שוטה שבעולם! הרי זה הוא ענין "מזוקק שבעתיים", שהתורה ניתנה מראש במ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור. ומצוותה בכך. ואין בזה חלילה משום פגם כלשהוא בטהרתה של תורה⁵.

בנגעים ואהלות וכו' מי יודע אם הסכים הקב"ה על ידו בזה. כי לא מצינו בדבריהם ז"ל מה תשובה השיבו הוא ית' על שאלתו. כמו שמצינו בב"ב (י"ז א') ואידך, ההוא רחמי הוא דקא בעי עכ"ל. ותמה ע"ז מהך סוגיא דערכין. דדהמע"ה ביקש רחמים יכרת ה' כל שפתי חלקות וגו', ואמרינן שכבר כרתו דוד ברוה"ק, אכן לפמש"נ א"ש. (וגוף דברי המדרש שהביא נפה"ח רמז בקרא ר"פ חוקת, זאת התורה אדם כי ימות באהל (שדרשוהו רז"ל בסוף ברכות, אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה) ס"ת תהלים).

כג. סביב רשעים יתהלכו כרום זולת לבני אדם. פ"י, בהתרומם הרשע שהוא חלאת מין האדם ונעשה מושל, אזי מתלקטים סביבו אנשים רשעים להחניף לו ולעזור. כדרך שנאמר (משלי כ"ט) מושל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים.

כד. ואף לפי מה שהבאנו בהערה למאמר "התורה והמצוות" בשם הברכת הזבח (כמנחת מ"ג ב'), שיש מפרשים, דמה שאמר רז"ל למנצח על השמינית על המילה שניתנה בשמינית, קאי על מזמור י"ב, א"ש נמי פירושנו, דמצות מילה אינה בטלה מישראל לעולם אפילו בדרורות גורעים ומקולקלים ביותר, וכידוע מדברי רז"ל במדרשים, ועל כרחך ישנה השגחה מיוחדת על כך מהשי"ת. זהו שאמר אתה ה' תשמרם וגו' דו"ק.

כה. ובפשוטו של מקרא פירושו כענין שנאמר להלן (י"ח ל"א), אמרת ה' צרופה, מגן הוא לכל החוסים בו. ופירש א"ע, כבר אמר, ואמרתו אין דופי בה ושמץ כי היא צרופה, שהוא יהיה לעולם מגן לחוסים בו. וכ"פ רש"י שם, צרופה ברורה, מבטיח ועושה. וה"נ פירושו כך, אמרת ה' שהבטיח ואמר, משד עניים וגו' עתה אקום וגו' אשית בישע וגו', הם אמרות צרופות ובחונות. וכן פירש רש"י כאן, אמרות טהורות, ברורות ומתקיימות, כל מה שמבטיח עושה. ותימה על א"ע כאן שנסתבך בפירושו. כו. בשוח"ט. והוא יושב פתח האהל. א"ל הקב"ה, כל זמן שבניך נכנסין לב"כ וב"מ יהיו יושבין וכבודי עומד, מה טעם, אלהים נצב בעדת אל. ר' ישמעאל וכו' כל קילוס שישאל מקלסין לפני הקב"ה כבודו יושב, שנאמר ואתה קדוש יושב תהלות ישראל. פ"י אע"פ שבקילוס הקב"ה יושב ישראל עומדין, אבל בתורה מסרה הקב"ה לישראל והם כביכול יושבים וכבודו עומד לשאול את פיהם.